

Satakunnan
hyvinvointialue

Huostaanotetun lapsen huolto

Päivitetty 3 / 2023

Huostaanotetun lapsen huolto

Opas perustuu lastensuojelulakiin ja muihin aihetta sääteleviin lakeihin. Muina lähteinä on käytetty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuillaan julkaisemaa Lastensuojelun käsikirjaa ja Tapio Rädyn teosta ”Lastensuojelulaki Käytäntö ja soveltaminen, 2023”. Oppaassa selostetaan myös Satakunnan hyvinvointialueen käytäntöjä.

Tavoitteena kaikessa huostaanotetun lapsen asioiden hoitamisessa ja häntä koskevassa päätöksenteossa on lapsen oma osallisuus ja hyvä yhteistyö asianosaisten kanssa. Asiakassuunnitelmaneeuvottelu luo perustan myös huollosta sopimiselle siten, ettei lapsen arki tarpeettomasti poikkea muiden lasten arjesta eikä huoltajien oikeuksia perusteettomasti kavenneta. **Ensisijaisesti otetaan huomioon lapsen etu.**

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää

- Lapsen olinpaikasta, mm. missä lapsi asuu ja minne maan rajojen ulkopuolelle voi matkustaa.
- Lapsen hoidosta, kuten kuka lasta hoitaa ja miten.
- Lapsen kasvatuksesta, kuten kuka lasta kasvattaa ja miten.
- Lapsen valvonnasta ja muusta huolenpidosta, eli miten ja kuka lasta valvoo ja hänestä huolehtii (**mm. varhaiskasvatuksesta ja harrastuksista**).
- Lapsen opetuksesta koulunkäynnin järjestämisestä (kunnan opetuksesta vastaavan viranomaisen kanssa) eli päättää missä lapsi käy koulua. (Räty (2023) s. 543-544). Opetukseen liittyvissä pedagogisissa päätöksissä sosiaalityöntekijä toimii lapsen laillisena

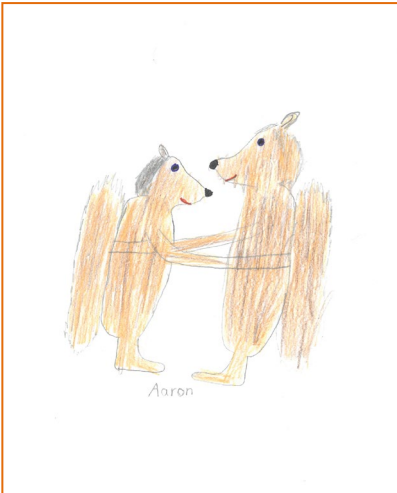
edustajana, ei siis huoltaja tai perhehoitaja tai muu sijaishuoltopaikan edustaja. Laillisena edustajana toimiminen sisältää esim. perusopetuslain mukaisesta erityisestä tuesta päättämisen (*Perusopetuslaki 17 §*).

- Lapsen terveydenhuollosta, kuten hoitotahoista ja hoitotoimenpiteistä, yhdessä terveydenhuollon edustajien ja lapsen kanssa (*Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 7 § ja 9 §*).
- Lapsen passin hakemiseen tarvittavan suostumuksen antamisesta (*Passilaki 7 §*).
- Lapsen ulkomaille matkustamiseen tarvittavasta kirjallisesta matkustusluvasta
- Lapsen ajokorttia varten tarvittavasta suostumuksesta

Edellä mainitut asiat toteutuvat yhteistoimin lapsen, huoltajan ja sijaishuoltopaikan edustajan kanssa neuvotellen, jos suinkin mahdollista. Lapsen etu on ensisijainen tavoite. (*Lastensuojelulaki 45 § ja 52 §*). (*THL (2023), Lastensuojelun käsikirja, Huostaanotetun lapsen huolto*)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän oikeuksia ja velvollisuuksia

- Velvollisuus valvoa lapsen edun toteutumista ja avustaa virkansa puolesta lasta puhevallan käytössä lastensuojelun päätöksenteossa (*Lastensuojelulaki 24§*).
- Oikeus käyttää puhevaltaa lapsen asioissa eri viranomaisissa (*Hallintolaki 14 §; THL (2023), Huoltajan oikeudet sijaishuollon aikana*).
- Oikeus vaatia lapsen passin peruuttamista tai peruuttaa antamansa suostumus passiin (*Passilaki 21§*)
- Velvollisuus hakea lapselle lastensuojeluasiassa edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa lain edellyttämässä tilanteissa (*Lastensuojelulaki 22 §*).

Lapsen huoltaja

Lapsen huoltaja päättää tai huoltajat päättävät

- Lapsen uskontokunnasta.
- Lapsen kansallisuudesta.
- Lapsen nimestä. **Nimen muuttaminen** edellyttää kuitenkin lausuntoa sosiaaliviranomaiselta, jonka huostassa lapsi on. Tarkoituksena on varmistaa, ettei lapsen identiteettiä tarpeettomasti tai toistuvasti horjuteta. (*Etu- ja sukunimilaki 27§*). 12-vuotta täyttäneen mielipide ratkaisee ja sitä nuoremman, jos lapsi on kehitykseltään sellainen, että mielipide voidaan ottaa huomioon. (*Etu- ja sukunimilaki 44§*)

(THL (2023), Huoltajan oikeudet sijaishuollon aikana)

Lapsen huoltajan oikeuksia ja velvollisuuksia

Lapsen huolto säilyy huostaanoton aikana hänen huoltajallaan/ huoltajillaan tietyin rajoituksin.

- Vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta myös huostaanoton aikana.
- Lapsen asioita käsiteltäessä eri viranomaisissa, on lapsen huoltaja lapsen edustaja eli on oikeus kertoa oma näkemyksensä lapsen edusta kyseessä olevassa asiassa (*Hallintolaki 14.3 §*).
- Huoltajalla on oikeus käyttää lapsen puolesta puhevaltaa kaikissa lapsen omaisuutta ja taloutta koskevissa asioissa ja esimerkiksi nostaa varoja lapsen omalta pankkitililtä. Huoltajalla ei ole oikeutta

puuttua holhoustoimilain mukaan määrätyn edunvalvojan määräysvallassa oleviin varoihin (tällaisia voivat olla esim. perintövarat, henkivakuutuskorvaukset).

- Huoltajalla on oikeus osallistua keskusteluun lapsen terveydenhuollon toimenpiteiden vaihtoehdoista lapsen kanssa lapsen ikätaso huomioiden, ellei kyse ole esimerkiksi kiireellisestä terveydenhuollon toimenpiteestä. (*Lastensuojelulaki 52 §; Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 7 §, 8 §, 9 §*)
- Huoltajalla on oikeus tulla kuulluksi ja saada kertoa omat käsityksensä siitä, miten ja missä opetusta tulisi lapselle antaa, kun lapselle järjestetään hänen tarpeittensa mukaista opetusta. (*Lastensuojelulaki 52 §; Rätty (2023, s. 613-614)*)
- Huoltajalla on sijoituksen aikana oikeus saada tietoa lapsensa asioista. (*Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 5 §; Rätty (2023, s. 546)*) Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tiedottaa huoltajalle ratkaisusta, jotka vaikuttavat oleellisesti lapsen elämään. Myös perhehoitaja tai muun sijaishuoltopaikan edustaja kertoo esim. lapsen ja huoltajan yhteydenpidon yhteydessä lapsen arjen oleellisista ajankohtaisista asioista.
- Jos lapsen huoltaja vastustaa sovittavaa yhteydenpidon määrää tai muotoa, hänellä on oikeus saada valituskelpoinen yhteydenpidon rajoittamispäätös, johon hän saa hakea muutosta. Lapsen sosiaalityöntekijä valmistelee päätöksen (*Lastensuojelulaki 54 §, 30 §, 62 § ja 63 §*) (*THL (2023), Yhteydenpidon rajoittaminen*)
- Huostaanottoasiassa on oikeus tiedonsaantiin julkisuuslain nojalla, vaikka lapsi olisi kieltänyt tietojen luovuttamisen vanhemmilleen ja huoltajilleen. (THL (2023), Puhevalta)

Perhehoitajat tai sijaishuoltopaikan edustaja

Perhehoitajien tai sijaishuoltopaikan edustajien osuus huoltajan tehtävistä

Lapsen arjen huolenpidosta asiakassuunnitelman mukaisesti vastaavat perhehoitajat toimeksiantosopimuksessa ja muu sijaishuoltopaikka lapsikohtaisessa sopimuksessa sovitusti. Heidän tehtävänä on näissä puitteissa osaltaan turvata:

- lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi
- myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä
- hyvä hoito ja kasvatus
- lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito
- turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö
- tarpeita, taipumuksia ja toivomuksia vastaavaan koulutukseen ja harrastuksiin kannustava kasvatusilmapiiri
- perhehoidossa lapsen tasavertainen asema suhteessa muihin perheenjäseniin (*Perhehoitolaki 5 §*)
- lapselle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa
- lapsen kasvatus siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä.
- ettei lasta kohdella alistavasti tai loukkaavasti.
- lapsen kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen.

käyttövarojen antaminen lapsen omaan käyttöön lapsen henkilökohtaisia tarpeita varten tämän iästä ja kasvuympäristöstä riippuen seuraavasti:

1) alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan

2) 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä. (*Lastensuojelulaki 55 §*)

(*Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1 §, Lastensuojelulaki 4 § ja 50 §, Perhehoitolaki 5 §*)

Käytännössä tämä tapahtuu siten, että perhehoitajat tai sijaishuoltopaikan edustajat päättävät, vastaavat ja huolehtivat lapsen päivittäisessä arjessa

- hoivasta ja hellyyden antamisesta lapselle
- lapsen fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta
- lapsen arjen kasvatustyöstä
- kodin ja perheen säännöistä
- lapsen yksilöllisten tarpeiden, taipumusten ja toiveiden huomioimisesta
- lapsen virikkeisen kasvuympäristön järjestämisestä
- lapsen ravitsemuksesta ja ruoasta
- lapsen vaatetuksesta
- lapsen siisteydestä ja puhtaudesta
- lapsen hiusten hoidosta ja leikkuusta
- lapsen vuorokausirytmistä
- lapsen koulunkäynnin tukemisesta
- lapsen harrastuksiin ohjaamisesta
- lapsen harrastus-, koulu- ym. tarvikkeiden hankkimisesta
- lapsen kuuntelemisesta ja kannustamisesta
- lapsen läheisiin ja yhteydenpitoon läheisten kanssa liittyvien kokemusten käsittelystä lapsen kanssa

- lapsen kuljettamisesta tai kulkemisesta asiakassuunnitelmassa sovitulla tavalla tapahtuviin lapsen ja läheisten tapaamisiin
- lapsen muusta asiakassuunnitelmassa sovitusta yhteydenpidosta edistämällä sitä ja luomalla suotuisat olosuhteet yhteydenpidolle

Perhehoitajat ja sijaishuoltopaikan edustajat vastaavat myös

- arjen yhteistyöstä koulun ja päivähoidon kanssa
- terveydenhuollon ja sairaanhoidon käytännön toimista sijaishuoltopaikassa
- lääkärisäkäynneistä sekä terapia- ja hoitokäynneistä.

Lapsen edunvalvoja

Lapsen edunvalvonta lastensuojeluasioissa

Lapselle tulee hakea lastensuojeluasiassa edunvalvoja käyttämään hänen puhevaltaansa, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Perusteltu syy on olemassa silloin, kun voidaan olettaa, että huoltaja joutuu eturistiriitaan niin, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu tai huoltaja on passiivinen käyttämään lapsen puhevaltaa (esim. huoltaja ei osallistu lapsen asiakassuunnitelmiin tai ei pidä yhteyttä lapseen).

Lastensuojeluasiaan määrätyn edunvalvojan tehtävänä on toimia lapsen puolueettomana edustajana käyttäen huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa.

- Edunvalvontamääräys määrittää edunvalvojan tehtävän ja toimivallan rajat.
- Edunvalvojalla on asiassa, johon hänet on määrätty, samat asianosaisen oikeudet kuin huoltajalla.
- Edunvalvojalla on oikeus saada lasta koskevat asiakirjat tehtävänsä ja toimivaltansa rajoissa.
- Edunvalvojaa tulee kuulla lasta koskevia **lastensuojelun** päätöksiä tehtäessä.
- Edunvalvojan näkemys lapsen edusta voi poiketa lapsen, sosiaalitoimen tai huoltajien näkemyksistä.
- Edunvalvojan määrääminen ei vaikuta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän toimivaltaan tai lakisääteisiin velvoitteisiin.

(Lastensuojelulaki 22 §; THL (2023), Lastensuojelun edunvalvojan tehtävä)

Edunvalvojan määrääminen lapselle rikosasiassa voi olla tarpeellinen, kun

- lapsen huoltajaa tai tälle läheistä henkilöä epäillään lapsen kohdistuneesta rikoksesta.
- lapsi on rikoksen uhri
- lapsi on rikoksesta syytettynä

Jos lapsella on jo edunvalvoja, on tarkoituksenmukaista, että sama edunvalvoja edustaa lasta sekä lastensuojeluasiassa että rikosasiassa. *(Esitutkintalaki 4 luvun 8 §)*

Lapsen oikeuksia huostassaolon aikana

- Lapsi on lastensuojeluasiassa aina asianosainen.
- Lasta tulee kuulla opetusratkaisuja tehtäessä (Lastensuojelulaki 52 §, Rätty (2023) s. 614–615)
- Alaikäisellä lapsella on oikeus potilaana olla itse päättämässä hoidostaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 7 § ja 9 §).
- Lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja läheisiin henkilöihin.
Lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapselle läheisten muiden ihmisten yhteydenpidosta sovitaan tarkemmin asiakassuunnitelmassa. Jos hän vastustaa sovittavaa yhteydenpidon määrää tai muotoa ja on yli 12-vuotias tai jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota, sosiaalityöntekijä tekee yhteydenpidon rajoittamispäätöksen. Muutosta päätökseen saa hakea 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja sekä henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu. (Lastensuojelulaki 54 §, 30 §, 62 § ja 63 §)
- Lapselle on selvitettävä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, miksi hänet on otettu huostaan. (Lastensuojelulaki 53 §)
- Lapselle on selostettava hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä. (Lastensuojelulaki 53 §)
- Lapselle on järjestettävä riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää kahden kesken ja keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista. Yhteydenpidosta sovitaan asiakassuunnitelmanneuvottelussa ja se myös kirjataan suunnitelmaan. (Lastensuojelulaki 53 §)

- Lapsella on oikeus saada opinnoilleen ja harrastuksilleen taloudellista tukea. (*Lastensuojelulaki 55 §*)
- Lapsella on oikeus saada kalenterikuukaudessa käyttövaroja omaan käyttöönsä henkilökohtaisia tarpeita varten iästä ja kasvuympäristöstä riippuen seuraavasti:
 - 1) alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan
 - 2) 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä. (*Lastensuojelulaki 55 §*)
- Lapsella on oikeus itse päättää käyttövarojensa käytöstä. (*Lastensuojelulaki 55 §*)
- 15 vuotta täyttäneellä lapsella on yleinen puhevalta.
- 15 vuotta täyttäneellä on oikeus käyttää puhevaltaa omaa henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta koskevassa asiassa. (Hallintolaki 14§)
- 12 vuotta täyttäneellä lapsella on puhevalta kaikissa lastensuojeluasioissa, mutta muutoksenhakuoikeus vain seuraavista lastensuojelun päätöksistä eli
 - oikeus hakea huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen lopettamista.
 - oikeus valittaa kiireellistä sijoitusta koskevasta päätöksestä.
 - oikeus vaatia sijaishuollon muutosta ja valittaa sitä koskevista ratkaisuista.
 - oikeus hakea muutosta yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen.
- Lapsi voi painavasta syystä kieltää antamasta itseään koskevia tietoja vanhemmilleen tai huoltajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Tämä edellyttää huomioimaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa sekä asian laatu. (Asiakaslaki 11 §)

Selitys termille puhevalta:

Puhevalta tarkoittaa oikeutta laittaa asia vireille viranomaisessa tai tuomioistuimessa, osallistua asian selvittelyyn ja muuhun käsittelyyn sekä hakea päätöksiin muutosta, oikeutta tehdä hakemuksia, vaatia etuutta tai sosiaalipalvelua ja tulla kuulluksi ennen päätöksentekoa sekä hakea etuutta tai palvelua koskevaan viranomaispäätökseen muutosta (Pelastakaa Lapset ja THL, Edunvalvoja lastensuojelun päätöksenteossa; THL, Lastensuojelun käsikirja, Puhevalta; Rätty (2023) s. 232-233)

Laatinut: Rauman kaupungin lastensuojelun perhehoidon sosiaaliohjaaja Tiina Lähdemäki 2/2016, tarkistettu 3.-5./2016, päivitetty Satakunnan hyvinvointialueella Tiina Lähdemäki 3/2023

lähteet:

Esitutkintalaki (805/2011)

Etu- ja sukunimilaki (946/2017)

Hallituksen esitys 72/2002 vp. s. 67

Hallintolaki (434/2003)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lastensuojelun käsikirja, THL, viitattu 18.2.2016 (www.thl.fi)

Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen; Rätty, Tapio (Edita Prima Oy, Hki ~~2015~~ 2023)

~~Nimilaki (694/1985)~~

Passilaki (671/2006)

Perhehoitolaki (263/2015)

Perusopetuslaki (628/1998 ; [24.6.2010/642](http://www.finlex.fi/kaikki_kokonaan/2010/2010_642))

kuvat: Aaron, Ester, Elisabet, pixabay